

Połączenie Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego i Głównego Zarządu Wywiadowczego Komisariatu Obrony w Główny Zarząd Wywiadowczy Sztabu Generalnego Armii Czerwonej nie były końcem zmian w sferze wywiadu wojskowego. Władimir Mołotow zwrócił się w 1947 r. do Józefa Stalina z projektem przebudowy struktur wywiadu tak wojskowych, jak i cywilnych (politycznych). Propozycja zakładała zjednoczenie wywiadu Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego o GRU w ramach Komitetu Informacji (KI). Uzasadnieniem dla Mołotowa było powołanie w USA w lutym 1947 r. Centralnej Agencji Wywiadowczej. Zdaniem „Pana Niet” powołanie CIA miało w przyszłości dać Stanom Zjednoczonym przewagę nad radzieckim wywiadem.

Rosyjski (3)

wywiad wojskowy

Kazimierz Kraj

Nikołaj Michajłowicz Trusow (1906 – 1985) generał lejtnant, członek WKP (b) od 1927 r., od 1931 r. w szeregach Armii Czerwonej, absolwent szkoły wojsk pancernych w Orle, słuchacz Akademii Wojskowej Mechanizacji Motoryzacji im. J.W. Stalina, w 1937 r. ukończył językowe kursy Razwiedupra. Biegłe znał język niemiecki. Służył m.in. jako zastępca naczelnika Oddziału Wywiadowczego Frontu Południowego, naczelnika oddziału Frontu Północnokaukaskiego oraz I Frontu Białoruskiego, szef Komisji Kontroli Naczelnego Dowództwa Armii Radzieckiej w Niemczech, na przelomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych był zastępcą szefa GRU.

Matwiej Wasiliewicz Zacharow (1898 – 1972), marszałek Związku Radzieckiego (1959), dwukrotny Bohater Związku Radzieckiego, uczestnik szturm Pałacu Zimowego, absolwent Akademii Wojskowej im. M. Frunze i Akademii Sztabu Generalnego. W czasie Wojny Ojczyźnianej naczelnik sztabu wielu frontów (Rezerwowego, Stepowego, 2. Ukraińskiego i Zabajkalskiego). Po wojnie szef Sztabu Generalnego, Głównodowodzący Zachodnią Grupą Wojsk Radzieckich w Niemczech, Główny Inspektor Armii Radzieckiej.

Michaił Aleksiejewicz Szalin (1897 – 1970), generał pułkownik, absolwent seminarium nauczycielskiego, uczestnik I wojny światowej, podczas wojny domowej dowódca pułku, dowódca oddziału uderzeniowego podczas tłumienia rebelii w Krondsztadzie, absolwent kursów „Wystrieł”, w 1936 ukończył Wschodni (specjalny fakultet) Akademii Wojskowej im. M. Frunze. Następnie służba w Razwieduprze, szef Centralnej Szkoły Dowódców Sztabowych, naczelnik sztabu Syberyjskiego Okręgu Wojskowego, w trakcie Wojny Ojczyźnianej szef sztabu 15., 22. i 1. armii pancernych. Dwukrotnie szef GRU, od lipca 1952 r. do sierpnia 1956 r. i od października 1956 do grudnia 1958.

W marcu 1947 r. został powołany Komitet Informacji. We wrześniu w jego skład zostały włączone operacyjne i analityczne zarządy GRU. W strukturze Ministerstwa Sił Zbrojnych pozostała niewielka specjalistyczna służba wywiadowcza i dywersyjna kierowana do 1949 r. przez generała Nikołaja Michajłowicza Trusowa. Nowa struktura wywiadowcza nie zadowalała Sztabu Generalnego. Już pod koniec 1948 r. po długotrwałych sporach z W. Mołotowem udało się ministrowi Sił Zbrojnych ZSRR Nikołajowi Bułganinowi osiągnąć samodzielność wywiadu wojskowego. Wszystkie włączone do KI struktury powróciły w skład Sztabu Generalnego i jego Głównego Zarządu Wywiadowczego. Kierownictwo GRU objął Matwiej Wasiliewicz Zacharow. W czerwcu 1952 r. Zacharowa na stanowisku szefa GRU zamienił Michaił Aleksiejewicz Szalin zawodowy wywiadowca wojskowy. Sierpień 1956 r. to kolejna zmiana na stanowisku szefa GRU. Następcą generała Szalina został generał pułkownik Siergiej Matwiejewicz Sztienienko. Stracił on swoje stanowisko po usunięciu ministra sił zbrojnych marszałka Georgija Żukowa przez Nikitę Chruszczowa.

Jedną z win Żukowa przedstawionych przez Chruszczowa podczas październikowego plenum KC KPZR było uruchomienie (bez powiadomienia KC) szkoły dywersantów, gdzie okres na-

uki miał trwać od 6-7 lat. O istnieniu tej szkoły mogło wiedzieć tylko trzech ludzi Żukow, Sztienienko i Mamsurow, wyznaczony na komendanta szkoły. Według N. Chruszczowa to Mamsurow powiadomił KC o nielegalnych działaniach Żukowa. Na ponad rok, do grudnia 1958 r., kierowanie GRU objął generał Michaił Szalin. Jego zmiennikiem został generał armii Iwan Aleksandrowicz Sierow. Ze stanowiska został zdjęty w związku z aferą szpiegowską pułkownika Olega Pienkowskiego¹. Obniżono mu również stopień z generała armii do generała majora², wykluczono z KPZR i w 1965 r. zwolniono do rezerwy. Został również pozbawiony tytułu Bohatera Związku Radzieckiego.

W dniu 7 marca 1963 r. prezydium KC KPZR przyjęło uchwałę „O pracy GRU”. Sierowa zastąpił Piotr Iwanowicz Iwaszutin, tak rozpoczęła się nowa epoka w dziejach GRU. Generał Iwaszutin kierował wywiadem wojskowym przez 24 lata. „Iwaszutin to pan o dużej klasie. Różnie o nim mówią, jako o satrapie, dzierżymordzie, człowieku bezwzględny... Ja tego o nim powiedzieć nie mogę, dlatego że w kontaktach ze mną był zawsze elegancki, taktowny i uczynny. Miał w głowie poukładane, to był komputer. Pamięć niesamowita! Szczegóły, detale... (...) Kiedyś sprowokowany przez Jaruzelskiego, sypał danymi taktyczno-technicznymi rakiet skrzydlatych. Notowałem, potem sprawdziłem, wszystko się zgadzało co do milimetra³”.

Podczas trwających przez prawie ćwierć wieku rządów generała Iwaszutina w GRU nastąpiły wielkie zmiany organizacyjne, również w zakresie problematyki, którą zajmował się wywiad wojskowy. Wywiad zaczął zajmować się zwiadem kosmicznym, radiowywiadem, przechwytywaniem i deszyfracją informacji z wojskowych oraz cywilnych linii wielu państw świata. Prowadził na dużą skalę przygotowania nielegalistów do ich późniejszego wprowadzenia na terytorium przeciwnika, rozwinął operacyjno-agenturalną działalność, wywiad strategiczny oraz jednostki analityczne do weryfikacji zdobytych informacji. Oczywiście głównym przeciwnikiem wywiadu wojskowego były Stany Zjednoczone i państwa – członkowie NATO.

Praca GRU jest wspierana przez zarządy i oddziały wywiadowcze w armiach i okręgach wojskowych. Podlegają im także jednostki i pododdziały specjalnego przeznaczenia (tzw. specnaz).

Działalność oddziałów i zarządów wywiadowczych⁴ podlega Zarządowi V GRU, który jest prawdopodobnie kierowany przez I zastępcę szefa wywiadu (*patrz schemat na następnej stronie*).

Oddział I kierował pracą oddziałów wywiadowczych podległych okręgowi wojskowemu armii i pozostałych pododdziałów. Kolejny oddział zajmował się wywiadem agenturalnym w strefie odpowiedzial-

Siergiej Matwiejewicz Sztienienko (1907 – 1976), od 1968 roku generał armii. Służbę w armii rozpoczął w 1926 r. W 1930 r. ukończył Sewastopolską Szkołę Artylerii Przeciwlotniczej. Następnie kolejno ukończył Akademię Wojskową Mechanizacji i Motoryzacji RKKA im. J.W. Stalina oraz Akademię Sztabu Generalnego. Podczas Wojny Ojczyźnianej zastępca, a następnie naczelnik Zarządu Operacyjnego Sztabu Generalnego. Od 1946 r. naczelnik Głównego Zarządu Sztabu Generalnego, a następnie w latach 1946 – 1952 naczelnik Sztabu Generalnego, zastępca ministra Sił Zbrojnych ZSRR. Po 1952 r. pełni różne funkcje w siłach zbrojnych. Od 1962 r. naczelnik Sztabu Głównego Wojsk Lądowych, a następnie ponownie naczelnik Głównego Zarządu Sztabu Generalnego, od 1968 r. pierwszy zastępca Szefa Sztabu Generalnego – szef Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego.

Chadzi Umar Dżorowicz Mamsurow (1903 – 1968), pseudonimy: „major Ksanti” i „Faber”, generał pułkownik, z pochodzenia Osetyniec, uczestnik wojny domowej, absolwent szkoły wojskowo-politycznej, kursów doskonalenia kadr politycznych i kursów doskonalenia kadr dowódczych przy Akademii Wojskowej im. M. Frunze. Po II wojnie światowej ukończył Akademię Sztabu Generalnego. Uczestnik wojny domowej w Hiszpanii oraz wojny radziecko-fińskiej, podczas których wykonywał zadania wywiadowcze. W czasie wojny ojczyźnianej dowódca dywizji kawalerii. W kwietniu 1945 r. dowodzona przez niego dywizja śmiało manewrowała na tyłach niemieckich zadała im duże straty oraz oswojodziła dwa obozy koncentracyjne, za co otrzymał tytuł Bohatera Związku Radzieckiego. Mamsurow jest legendą radzieckiego i rosyjskiego specnazu.

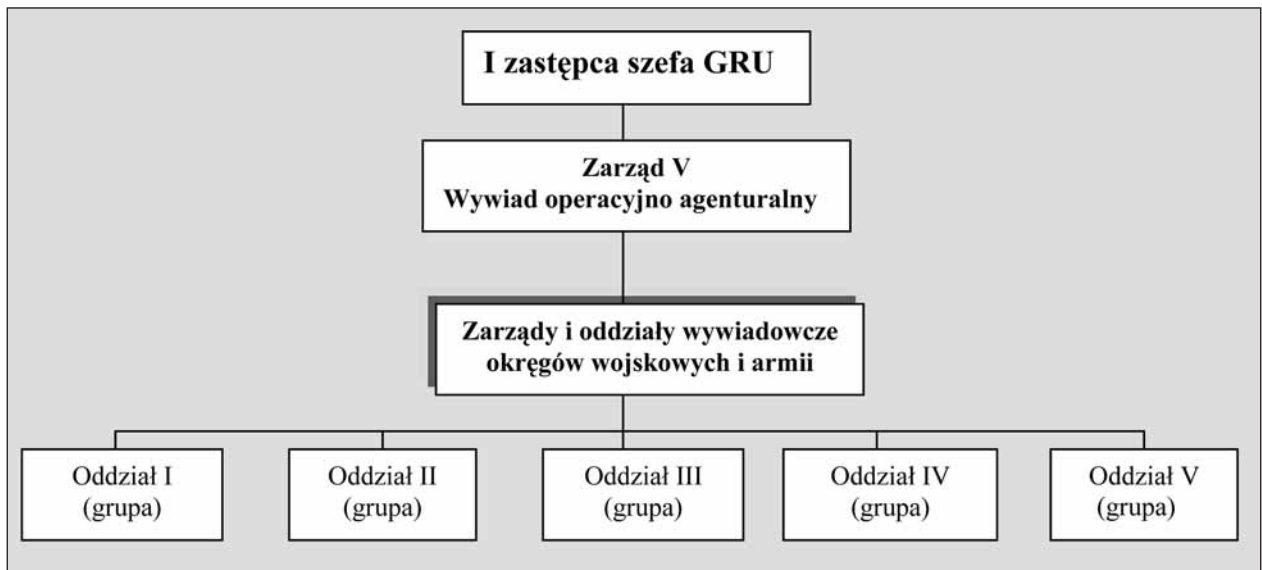

Iwan Aleksandrowicz Sierow (1905 – 1990) w 1928 r. ukończył Leningradzką Szkołę Artylerii a w 1939 r. specjalny wydział Akademii Wojskowej im. M. Frunzego i został skierowany do służby w NKWD, gdzie zaczął pracę od stanowiska pierwszego zastępcy naczelnika Głównego Zarządu Robotniczo-Chłopskiej Milicji. Kolejno był zastępcą szefa NKGB, pełnomocnikiem NKWD przy I Froncie Białoruskim, zastępcą jego dowódcy ds. administracji, zastępcą szefa radzieckiej administracji wojskowej w Niemczech, zastępcą ministra MSW ZSRR, a w 1953 r. jednym z trzech zastępców Ł. Berii, jako szefa zjednoczonego MSW. Od marca 1953 r. przewodniczący KGB.

Piotr Iwanowicz Iwaszutin (1909 – 2002) generał armii, od 1931 r. w Armii Czerwonej, z zawodu ślusarz, jednocześnie uczył się w rafaku. Po wcieleniu do armii został wysłany do szkoły lotniczej. Cztery lata służył jako lotnik – instruktor brygady lotniczej Moskiewskiego Okręgu Wojskowego, potem rok jako dowódca załogi samolotu. W 1937 r. skierowany do Akademii Lotniczej im. N.E. Żukowskiego. Po ukończeniu drugiego roku skierowany do organów bezpieczeństwa państwowego – naczelnik Oddziału Specjalnego 23. Korpusu Strzeleckiego, uczestnik wojny radziecko-fińskiej. Po niej skierowany do kontrwywiadu. W czasie wielkiej wojny ojczyźnianej m.in. naczelnik zarządu Kontrwywiadu „Smiersz” Frontu Południowo-Zachodniego i III Ukraińskiego. Po wojnie szef Zarządu Kontrwywiadu Południowej Grupy Wojsk, naczelnik Zarządu Kontrwywiadu Leningradzkiego Okręgu Wojskowego, zastępca szefa 3. Głównego Zarządu (kontrwywiad wojskowy) Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR, minister bezpieczeństwa państwowego Ukrainiejskiej SSR, od 1954 r. zastępca (równocześnie szef 5. Zarządu KGB), I zastępca przewodniczącego KGB. Od 1963 r. do 1987 r. szef GRU i zastępca szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR. Od lutego 1987 r. w grupie generalnych inspektorów Ministerstwa Obrony ZSRR, gdzie służył do maja 1992 r.

ności okręgu. Trzeci oddział dowodził wywiadowczo-dywersyjnymi pododdziałami podlegającymi okręgowi. Oddział IV zajmował się opracowywa-

Oprac. własne K. Kraj

niem informacji wywiadowczych. Ostatni piąty był komórką zajmującą się radiowywiadem. Organizacja wywiadu na szczeblu armii była analogiczna, tylko że w sztabie armii funkcjonował oddział zamiast zarządu i składał się z pięciu grup.

Wywiad floty wojennej⁵ był skupiony w jednej strukturze (patrz schemat na następnej stronie).

Główną uczelnią szkolącą kadry dla GRU jest Akademia Wojskowo-Dyplomatyczna, zwana „Konservatorium”. Ponadto wywiad wojskowy ma jeszcze wiele innych centrów szkoleniowych, takich jak Siódme Kursy Doskonalenia Kadr Oficerskich, Wyższe Wywiadowczo-Dowódcze Kursy Doskonalenia Kadr Dowódczych oraz wydziały wywiadowcze w innych akademiach i uczelniach wojskowych jak np. Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych FR, Wojskowej Akademii Łączności, Riazańskiej Wyższej Szkole Wojsk Powietrzno-Desantowych (Instytut) czy Nowosybirskiej Wyższej Szkole Wojskowej (Instytut).

GRU zajmuje się również wywiadem kosmicznym. Pierwszym radzieckim satelitą szpiegow-

skim był wystrzelony w grudniu 1962 r. „Kosmos – 12”. Obecnie satelity wywiadu optyczno-elektronicznego nazywają się: „Kobalt”, „Nieman”, „Orlec”, „Jantar”, „Jenisej”⁶.

Podczas panowania w GRU generała armii Piotra Iwaszutina oprócz sukcesów odnotowywane były także wpadki, związane ze zdrajcami w szeregach wywiadu wojskowego. Zaliczyć do nich możemy sprawy: emerytowanego generała Dmitrija Poliakowa⁷, pułkownika Siergieja Bochana⁸ czy Wiktora Riezuna (Suworowa). Dwa lata po objęciu władzy przez Michaiła Gorbaczowa, generała Piotra Iwaszutina na stanowisku szefa GRU zastąpił generał armii Władlen Michajłowicz Michajłow wcześniej niemający nic wspólnego z wywiadem wojskowym. W okresie dowodzenia przez generała Michajłowa GRU (zdaniem jego zastępcy wiceadmirała I. Bardiejwa) – 97 proc. zdobytych przez GRU informacji pochodzi ze źródeł jawnych, 2,7 proc. ze źródeł przeznaczonych do użytku służbowego, a tylko 0,3 proc. to dokumenty opatrzone klauzulą „tajne”. Po wydarzeniach z sierpnia 1991 r. oskarżono GRU o udział w próbie puczu kierowanej przez wiceprezydenta ZSRR Gienadija Janajewa. Michajłow został zwolniony, a jego miejsce zajął Jewgienij Leonidowicz Timochin, także niezwiązany w przeszłości z wywiadem wojskowym. Timochin w ciągu dziewięciu miesięcy sprawowania kierownictwa nad GRU spróbował uporządkować stosunki z prasą, udzielając wywiadu dla „Krasnoj Zwiezdy”.

Specjalistę od obrony powietrznej, na prawie pięć lat, zmienił profesjonalny kadrowy wywiadowca wojskowy – generał pułkownik Fiedor Iwanowicz Ładygin. W trakcie piastowania stanowiska szefa GRU przez generała Ładygina, wywiad wojskowych podlegał nagonce ze strony środków masowego przekazu. Wojskowi wywia-

Władlen Michajłowicz Michajłow (1925–2004), uczestnik wielkiej wojny ojczyźnianej na Dalekim Wschodzie, absolwent Błagowieszczeńskiej Szkoły Piechoty, Akademii Wojskowej im. M. Frunze oraz Akademii Sztabu Generalnego. Dowodził m.in. dywizją piechoty, był szefem sztabu armii i okręgu wojskowego, starszym doradcą Sztabu Generalnego armii wietnamskiej, pierwszy zastępca szefa GRU. W 1992 r. zwolniony do rezerwy.

Jewgienij Leonidowicz Timochin (1938–) absolwent Sumskiej Technicznej Szkoły Wojskowej, Wojskowo-Inżynierskiej Akademii Obrony Powietrznej oraz Akademii Sztabu Generalnego. Spis pełnionych przezeń funkcji to m.in. dowódca dywizji, szef sztabu i następnie dowódca 14. Samodzielnej Armii Obrony Powietrznej, szef sztabu i pierwszy zastępca dowódcy obrony powietrznej kraju. Po opuszczeniu stanowiska szefa GRU ponownie zastępca głównodowodzącego obroną powietrzną FR.

dowcy⁹ byli obwiniani o wszystkie możliwe grzechy, począwszy od związków z podziemiem kryminalnym, organizację zabójstw na zlecenie, handel bronią oraz amunicją oraz szkolenie płatnych zabójców. Skrót GRU przewijał się we wszystkich sprawach, począwszy od zabójstwa dziennikarza Dmitrija Chołodowa.

W zgodnej opinii ekspertów to dzięki Fiodorowi Ładyginowi GRU stosunkowo suchą nogą przeszło przez okres lat dziewięćdziesiątych. Problemem było finansowanie jego działalności, chociażby wynikające z faktu, że wywiad wojskowy stanowi część armii. Według A.I. Kołpakidi, specjalisty od historii rosyjskich służb specjalnych, tylko GRU oraz Strategiczne Wojska Rakietowe w 1996 r. były w stanie wypełnić wszystkie postawione przed nimi zadania. Generał Ładygin był pierwszym szefem GRU, który pojawiał się w telewizji.

Jego zamiennikiem, na stanowisku szefa wywiadu, rekomendowanym osobiście, był generał armii Walentin Władimirowicz Korabielnikow, który kierował GRU przez prawie 12 lat, będąc 27. szefem wywiadu wojskowego, licząc od S. Arałowa. Korabielnikow w przeciwieństwie do generała Ładygina¹⁰ był oficerem GRU zajmującym się działalnością operacyjną. Był energicznym praktykiem pracy wywiadowczej, niebojącym się brać odpowiedzialności za swoje decyzje i działania. Generał Korabielnikow został szefem GRU w najtrudniejszym okresie jego funkcjonowania, kiedy trudności finansowe siłą rzeczy musiały spowodować ograniczenie skali działalności wywiadu wojskowego oraz skierowanie jego uwagi na zagrożenia regionalne. W trakcie kadencji Korabielnikowa rosyjski wywiad wojskowy otrzymał nową, supernowoczesną siedzibę w miejsce osławionego „Akwarium”, zlokalizowaną w rejonie szosy Choroszewskiej.

Z operacji przeprowadzanych przez GRU w trakcie rządów Korabielnikowa warto wspomnieć o likwidacji w 2004 r. w Katarze byłego prezydenta Czeczenii Selimchana Jandarbijewa. Jednakże po tej akcji wywiadowi wojskowemu nie udało się zatrzeć śladów.

Oskarżonymi o wysadzenie samochodu Jandarbijewa zostali trzej rosyjscy obywatele: Alek-

Fiedor Iwanowicz Ładygin (1937-) absolwent Akademii Inżynieryjno-Lotniczej im. N.E. Żukowskiego oraz Wyższych Akademickich Kursów przy Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR. Służył w Strategicznych Wojskach Rakietowych, następnie w Centralnym Naukowo-Badawczym Instytucie Ministerstwa Obrony ZSRR. W 1973 r. podjął służbę w GRU. W latach 1989 - 1990 szef Zarządu Informacyjnego GRU, następnie szef Prawno-Traktatowego Zarządu Sztabu Generalnego. Od września 1992 r. do maja 1997 r. szef GRU.

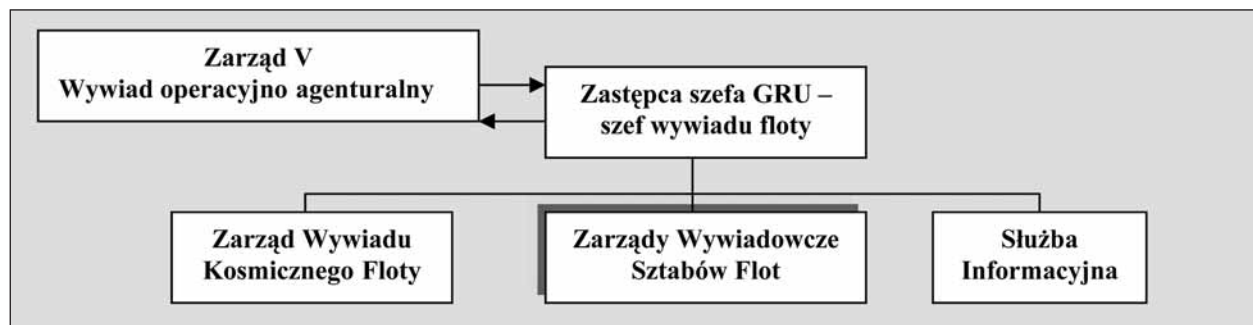

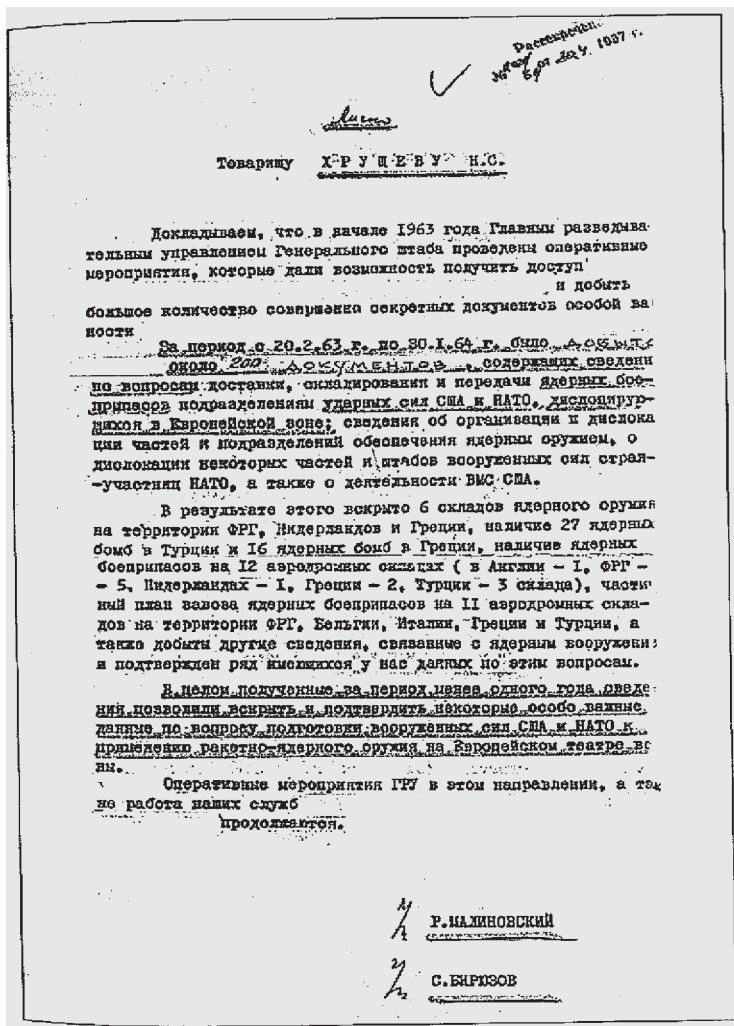
Walentin Władimirowicz Korabielnikow (1946 -) generał armii, ukończył Wyższą Mińską Inżynieryjną Przeciwlotniczo-Rakietową Szkołę Wojskową, Akademię Wojskowo-Dyplomatyczną oraz Akademię Sztabu Generalnego. Jest pierwszym absolwentem „Konservatorium” który został szefem GRU. Specjalista w dziedzinie wymagań i budowy systemu zabezpieczenia działań wojskowych i wojskowo-politycznych. W latach 1992 - 1997 pierwszy zastępca szefa GRU. Wielokrotnie pod przybranym nazwiskiem przebywał w strefie walk w Czeczenii, ranny otrzymał tytuł Bohatera Rosji. Członek wielu komisji specjalnych, w tym Międzyresortowej Rady Koordynacyjnej ds. Współpracy Wojskowo-Technicznej FR z innymi państwami.

sander Fietisow, Anatolij Biełaszkow i Wasilij Bogaczow. Pierwszy z nich został zwolniony, gdyż chronił go immunitet dyplomatyczny. Dwaj pozostali byli oskarżeni o zamordowanie Jandarbijewa, przemyt broni, przygotowywanie materiałów wybuchowych i oszukańcze działania wobec firmy wynajmującej samochody.

Innym przypadkiem było zatrzymanie w 2000 r. w jednej z tokijskich restauracji rosyjskiego attaché wojskowego Wiktora Bogatienkowa podczas spotkania z kapitanem japońskiej marynarki wojennej Sigehiro Hagisaki. Spowodowało to opuszczenie przez Bogatienkowa terytorium Japonii w dwa dni po incydencie.

W 2004 r. po spotkaniu z żołnierzem Bundesshwery został zatrzymany konsul generalny FR w Hamburgu Aleksandr Kuźmin. Wcześniej próbowano Kuźmina zwerbować, posługując się szantażem, miał jakoby podrabiać paszporty oraz zdradzać żonę. Werbowanie w oparciu o szantaż nie wyszło i trzeba było zatrzymać dyplomatę z dowodami. Żołnierz, z którym się spotykał Kuźmin był podwójnym agentem. Wiosną 2005 r. wpadł także inny oficer GRU Aleksandr Parfien-

тив, акредитованы официально jako pracownicy attachatu przy ambasadzie rosyjskiej.

W kwietniu 2009 r. miejsce Walentina Korabielnikowa na stanowisko szefa GRU zajął generał lejtnant Aleksandr Szliachturow. Korabielnikow został poznaczony z honorami, otrzymał z rąk prezydenta Dmitrija Miedwediewa order Za zaufanie i odwagę Ojczyźnie III stopnia.

Aleksandr Wasiliewicz Szliachturow (1947-), generał lejtnant, absolwent Akademii Wojskowo-Dyplomatycznej był pierwszy zastępca W. Korabielnikowa. Wiadomo jeszcze, że pracował w w departamencie Finansowym MSZ.

Nikołaj Wasiliewicz Szerstniew (1901-1990), generał major, absolwent Leningradzkiej Wojskowo-Inżynierskiej Szkoły, słuchacz Akademii Wojskowo-Inżynierskiej oraz Kursów Języków Obcych przy Razwieduprze RKKa. Po ukończeniu kursu odbywał służbę w wywiadzie wojskowym, był m.in. naczelnikiem wywiadu Frontu Południowego i Północnej Grupy Frontu Zakaukaskiego, od 1943 roku kierował pracą dywersyjną wywiadu wojskowego na ziemiach okupowanych oraz działalnością oddziałów partyzanckich dla celów wywiadu. Po wojnie szef wywiadu operacyjnego.

W związku z odejściem Korabielnikowa było wiele sprzecznych informacji. Mimo że miał przedłużoną możliwość służby (ze względu na wiek emerytalny) podobno nie chciał się zgodzić na reformy w GRU, w tym podporządkowanie Służbie Wywiadu Zagranicznego oraz zmniejszenie liczebności podległych wywiadowi brygad specnazu. Ograniczenie liczebności specnazu GRU stało się jednak faktem. Pozostałe zmiany nie mają odzwierciedlenia w dokumentach.

Ważną sferą działalności rosyjskiego wywiadu wojskowego są jego oddziały dywersyjno-sabotażowe, popularnie zwane specnazem. Podstawową przyczyną powołania specnazu GRU było pojawienie się na uzbrojeniu mobilnych środków przenoszenia ładunków jądrowych (rakiet taktyczne i operacyjno-taktyczne). Oprócz „oczu” rosyjski wywiad wojskowy potrzebował także „długich rąk”, aby w trakcie działań wojennych mógł na terytorium wroga likwidować środki napadu jądrowego. Pierwsze tego typu oddziały zaczęto formować już w jesienią 1950 r.¹¹ Były to samodzielne kompanie specjalnego przeznaczenia. Powstało ich 46, a każda liczyła 120 ludzi. Wszystkie kompanie składały się z dwóch plutonów zwiadowczych, plutonu łączności i plutonu szkolnego. Żołnierze byli przygotowywani do działania w 8 - 10-osobowych grupach dywersyjnych. Tak zorganizowane kompanie funkcjonowały do 1957 r. wówczas to na mocy propozycji generała majora Nikołaja Wasiliewicza Szerstniewa dowódcy wywiadu operacyjnego, zostało sformowanych pięć batalionów specnazu¹², które zostały rozmieszczone w okręgach przygranicznych i grupach wojsk. Za program bojowego przygotowania było odpowiedzialne GRU. Dowodzenie i kontrolę sprawował szef wywiadu Sztabu Głównego Wojsk Lądowych.

Zmieniająca się dynamicznie i coraz bardziej złożona sytuacja międzynarodowa (kryzys berliński) spowodowała, że na podstawie wydanych dyrektyw¹² powołano 10 samodzielnych brygad specjalnego przeznaczenia poszczególnych okręgów wojskowych.

I tak na dzień 1 stycznia 1964 r. w skład specnazu wchodziło 10 brygad (skadowanych), 5 batalionów i 12 kompanii. Pod koniec 1964 roku, po ponownej reorganizacji, specnaz składał się z: 10 brygad, 2 batalionów oraz 6 kompanii specjalnego przeznaczenia. Równolegle był formowany specnaz floty wojennej, ale to temat na oddzielny artykuł.

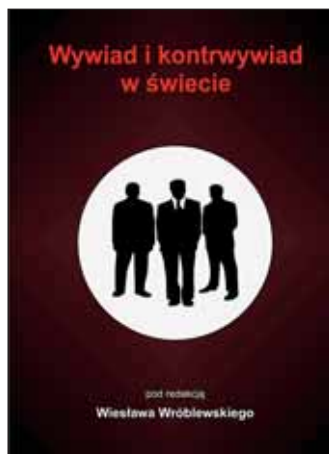
Jedną z ciekawszych postaci radzieckiego (rosyjskiego) specnazu jest przedostatni dowódca 15. Samodzielnej Brygady Specjalnego Przeznaczenia pułkownik Władimir Wasiliewicz Kwaczkow (ur. 5.08.1948 r) absolwent Kijow-

skiej Wyższej Ogólnowojskowej Szkoły Dowodzenia. Następnie służył on w brygadach specjalnego przeznaczenia w Pskowie, w Grupie Wojsk Radzieckich w Niemczech oraz w Zakaukaskim Okręgu Wojskowym. Przeszedł drogę od dowódcy grupy do dowódcy batalionu specjalnego przeznaczenia. Ukończył Wojskową Akademię im. M. Frunze. W 1983 r. był dowódcą brygady specnazu w Afganistanie. Po ciężkiej kontuzji i leczeniu ponownie służył w Pskowie, po czym został dowódcą 15. brygady specnazu w Turkietańskim Okręgu Wojskowym. Uczestniczył w działaniach bojowych w tzw. gorących punktach, takich jak – Azerbejdżan (1990 r.) i Tadżykistan (1992 r.). Od 1994 r. w GRU, a od 1999 r. pracował naukowo w Centrum Badań Wojskowo-Strategicznych Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych FR. Doktor nauk wojskowych, do obrony przygotowana praca habilitacyjna. Obecnie naczelnik sztabu pospolitego ruszenia. Autor książki o historii rosyjskiego specnazu.

W 2005 r. został oskarżony o przeprowadzenie zamachu na Anatolija Czubajsa, byłego wicepremiera rządu FR obecnie szefa Rosyjskich Sieci Energetycznych, a procesy w związku z tą sprawą toczą się do dnia dzisiejszego.

Historia i teraźniejszość GRU, jego oddziałów specjalnych nie jest możliwa do pełnego przedstawienia nawet w kilku artykułach. To zadanie dla wielu badaczy i na wiele lat. Pojawia się bowiem wciąż nowe dokumenty, nowe wspomnienia, nowe interesujące dane i za jakiś czas ponownie trzeba będzie pisać historię rosyjskiego wywiadu wojskowego, jego organizatorów, kierowników i oficerów oraz tajnych operacji, jakie przeprowadził w swoich liczących już dwieście lat dziejach.

Omawiane zagadnienia zostały ukazane w ujęciu historycznym oraz współczesnym. Z zakresu tematyki polskiej pozostającej w kręgu zainteresowania MMS „Komandos” w publikacji tej omówiono kwestię wojskowych służb specjalnych; ich przeszłość, teraźniejszość, reformy i przyszłość. Przeanalizowano historię cywilnych służb specjalnych po 1989 r., działalność ABW na rzecz ochrony informacji niejawnych, uprawnienia naszych służb w zakresie zwalczania terroryzmu.

Dwójka autorów zajęła się współpracą służb policyjnych i innych państwowych służb bezpieczeństwa w ramach porozumienia z Schengen oraz integracją UE w dziedzinie wywiadu oraz wynikającymi z tego faktu implikacjami dla transatlantyckiego systemu bezpieczeństwa. Inni referenci zajmowali się wykorzystaniem otwartych źródeł informacji w działalności wywiadowczej, teorią wojny informacyjnej, korupcyjnym potencjałem tajnych służb, początkami służb specjalnych RFN (organizacją Gehlena) oraz wybranymi aspektami działalności Mossadu. Została także podjęta próba ukazania wpływu służb specjalnych na życie społeczno-polityczne w Polsce.

W trzech referatach przedstawiono konkretne akcje wywiadowczo-rozpoznawcze: schwytanie przywódcy Partii Pracujących Kurdystanu Abdulla-ha Ocalana, historię Leona Sowińskiego prowadzącego rekonesans, dla wywiadu AK, fabryki benzyny syntetycznej w Policach oraz działalność operacyjną SB podczas wydarzeń przelomu 1970/1971 w Szczecinie.

Uczestnikami konferencji byli studenci, absolwenci oraz pracownicy naukowi wielu uczelni z całego kraju. Najliczniej były reprezentowane: Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Jagielloński oraz Akademia Obrony Narodowej. Walorem książki jest to, że spotkały się w niej opinie początkujących naukowców i studentów oraz osób posiadających sporą wiedzę praktyczną w omawianej materii. Redaktor naukowy opracowania profesor Wiesław Wróblewski, jest inicjatorem wielu ciekawych konferencji, znawcą tematyki, przewodniczącym Rady Programowej czasopisma „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” oraz kierownikiem Katedry Badań nad Konfliktami i Pokojem US.

Książka ta posiada znaczące walory poznawcze oraz dydaktyczne. Jej słabością, wynikającą z przebiegu konferencji i tematyki zgłoszonych referatów jest niezajęcie się, poza Niemcami, historią i współczesnością służb specjalnych naszych sąsiadów. Tak sojuszników jak i potencjalnych konkurentów w zmaganiach na tajnym froncie. Mimo to powinna się ona znaleźć wśród lektur wszystkich, którzy naukowo i hobbystycznie są zainteresowani działalnością wywiadu i kontrwywiadu.

Kazimierz Kraj

pod red. naukową W. Wróblewskiego „Wywiad i kontrwywiad w świecie”, wyd. Katedra Badań nad Konfliktami i Pokojem Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009, ss. 302 + 2 nb.

1 Ciekawe informacje o Pierikowskim podaje były rezydent GRU w Polsce generał major Aleksander Chomienko w swojej książce pt. „Zapiski generała GRU, frontowik, rezident, stroticiel”, Moskwa 2009, s. 116 – 120. Podwładnym Chomienki był także inny zdrajca, kapitan Wiktor Suworow (Riezun).
2 Przez dwa lata 1963 – 1965 był pomocnikiem dowódcy Turkietańskiego Okręgu Wojskowego.
3 W. Bereś, J. Skoczylas, „Generał Kiszczak mówi... prawie wszystko”, Warszawa 1991, s. 164 – 165.
4 Były to drugie zarządy (oddziały) sztabów okręgów (armii).
5 W skład marynarki wojennej wchodziły cztery floty: Bałtycka, Czarnomorska, Północna i Oceanu Spokojnego.
6 Zob. G. Nowacki, „Rozpoznanie satelitarne USA i Federacji Rosyjskiej”, Warszawa 2002, s. 121 i następnę.
7 Więcej czytaj w: M. Bearden, J. Risen, „KGB kontra CIA”, Warszawa 2008, s. 113, 136, 158 – 159, 162 – 164.
8 Tamże, s. 22, 34, 97, 205, 420, 421, 422.
9 Porównaj z kampanią przeciwko WSI.
10 F. Ładygin był wybitnym analitykiem wywiadu.
11 Dyrektywa nr Org/2/395832 z 24.10.1950 r. ministra Sił Zbrojnych ZSRR marszałka Aleksandra Wasilewskiego.
12 Dyrektywa Szefa Sztabu Generalnego OSZ/1/244878 z 9.08.1957 r.
13 M in. dyrektywa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR nr 140547 z 19.07.1962 r. oraz dyrektywa 5 Zarządu GRU nr 140182 z 12.03.1962 r.